

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

**СЛУЖБОВІ СЛОВА 的得地 ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТИ ГРАМАТИЧНИХ
КАТЕГОРІЙ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ**

Студентки групи Пкит 05-19

факультету східної і слов'янської філології

денної форми навчання

Освітньої програми

Китайська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша - китайська

Андрієць Тетяни Юріївни

Науковий керівник:

к. п. н., доц. Костанда І. О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ	7
1.1. Історія дослідження китайської граматики	7
1.2. Категоризація частин мови в системі китайської мови.....	14
Висновки до Розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ СЛУЖБОВИХ СЛІВ 的, 得, 地	21
2.1. Граматична репрезентативність 的 в реченні.....	22
2.2. 得 та 地 як репрезентанти синтаксичних функцій речення	30
Висновки до Розділу 2	35
ВИСНОВКИ.....	36
АНОТАЦІЯ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Актуальність цього дослідження зумовлена наступним. Сучасна китайська граматики оперує саме службовими та знаменними словами тому високий науковий інтерес до перших в аспекті граматики з боку китайських та вітчизняних дослідників цілком очевидний. Разом з тим серед китайських дослідників категоризація службових слів 的 得 та 地 зберігає дискусійний характер, що свідчить про необхідність поглибленого їх дослідження. Таким чином вдасться конкретизувати значення 的 得 та 地 для китайської граматики, а отже, прийти до уніфікованого їх трактування відповідно до контексту вживання. Відтак, актуальність дослідження зумовлена також тим, що розуміння граматичного функціонування службових слів 的 得 та 地 сприятиме підвищенню точності перекладу з китайської мови. А нинішній світовий порядок свідчить про необхідність коректного контакту України та КНР на міжнародній політичній та економічній аренах. Крім того, у вітчизняній синології відсутній достатньо систематизований матеріал про функціонування службових слів 的 得 та 地 підкріплений конкретними прикладами їх вживання носіями китайської мови.

Об'єктом даного дослідження є службові слова 的 得 та 地 китайської мови, а **предметом** особливості їх функціонування як репрезентантів граматичних категорій системи китайської мови.

Мета дослідження полягала в тому, щоб проаналізувати 的 得 та 地 як репрезентанти синтаксичних функцій речення на основі аналізу матеріалів дослідження та з врахуванням категоризації частин китайської мови.

Для досягнення мети дослідження були вирішені наступні **завдання**:

- на основі опрацьованих джерел проаналізувати історію досліджень китайської граматики з виокремленням ключових етапів та дослідників;
- проаналізувати категоризацію частин китайської мови на основі опрацьованих джерел;
- прослідкувати граматичну репрезентативність 的 в реченні на основі аналізу матеріалів дослідження;

- проаналізувати 得 та 地 як репрезентанти синтаксичних функцій речення на основі аналізу матеріалів дослідження.

Вирішення поставлених **завдань** здійснювалось з використанням наступних **методів** досліджень:

- дедуктивний для узагальнення мовного матеріалу;
- суцільної вибірки для відбору прикладів котрі б демонстрували специфіку функціонування службових слів в граматиці китайської мови;
- структурно-функціональний для виявлення способів синтаксичного функціонування службових слів в реченні;
- контекстуального аналізу для визначення ролі службових слів відповідно контексту в якому вони вживаються;
- компонентного аналізу для визначення змісту слів та висловів до складу яких входять 的 得 або 地

Матеріалом дослідження слугували відібрані методом суцільної вибірки зі словників, а також з текстів публіцистичного стилю онлайн джерел.

Новизна даного дослідження полягає в наступному:

- вперше службові слова 的 得 та 地 розглянуті як репрезентанти граматичних категорій в китайській мові на основі не лише словникового матеріалу, а й на матеріалі розмовного мовлення носіїв китайської мови.
- отримало подальший розвиток дослідження синтаксичних функцій службових слів 的 得 та 地 в системі китайської мови.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати є вкладом в поглиблення досліджень в напрямку вивчення синтаксичних функцій службових слів 的 得 та 地. Також представлені приклади вживання службових слів доцільно використати людям, які вивчають китайську мову, адже розуміння особливостей їх функціонування в реченні дозволить коректно з граматичної точки зору використовувати їх в мовленні, особливо в письмовому.

Крім того, отримані напрацювання можна використати студентам філологам які вивчають китайську мову та перекладознавцям для кращого розуміння специфіки вживання 的 得 та 地 оскільки отримані висновки сприяють

систематизації та узагальненню навчального матеріалу з теорії службових слів у китайській мові для студентів філологів. Відібраний мовний матеріал даного дослідження може бути використаний для розробки навчальних практичних курсів з сучасної китайської мови.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ

1.1. Історія дослідження китайської граматики

Розглядаючи історію дослідження китайської граматики на основі джерельної бази курсової роботи передусім необхідно зауважити, що цьому розділу мовознавства вченими приділялась мінімальна увага аж до початку минулого століття. Адже, більшість наукових праць концентрувались на проблемах лексики, ієрогліфіки та фонетики.

Історія дослідження китайської граматики офіційно бере свій початок від 1898 р. Доти існували лише намагання тлумачити та характеризувати порядок слів, а також виділення частин мови. Дослідження китайської мови того періоду були здійснені винятково на базі письмової мови давніх пам'яток *веньянь*, а досліджень розмовної мови не було взагалі, вони по суті ігнорувались. Сприяла дослідженню живої китайської мови та її граматики відмова від *веньянь* та перехід на розмовну мову *байхуа* аж у перших десятиліттях минулого століття (Мурашевич, 2013, с. 31).

З метою дотримання історичної послідовності та відповідно до опрацьованої джерельної бази курсової роботи історію досліджень китайської граматики в даному пункті розглянуто на основі ключових праць присвячених її вивченню.

Першою згадкою про китайську граматику були літописи та класичні книги датовані серединою I тисячоліття до н. е. Найдревнішими з них були коментарі «*穀梁传*» («Гулян чжуань») та «*公羊传*» («Гунян чжуань») V ст. до н. е. В них попри відсутність особових термінів описана специфіка структури текстів та висловів літопису царства Лу 鲁 (XI-III ст. до н. е.) та Чунцю 春秋 (VIII-V ст. до н. е.). Автором цього коментаря вважають Конфуція. Окремі розділи таких коментарів були присвячені проблемі порядку слів в китайських реченнях (Бонч-Осмоловская, 2020, с. 56).

Наявністю окремих елементів граматики та стилістики характеризується коментар до «П'ятикнижжя» («*五经*» VII ст.) авторства Кун Ін-да (И цун шо, 1989).

Граматичні конструкції та словникова будова давніх пам'яток досліджувались Чжу Сі 朱熹 (XII ст.) (Сун ши 宋史 1977).

В добу середньовіччя наукові праці починають оперувати наступними термінами (Мурашевич, 2013, с. 32):

- «шицзи» («实字») - реальні слова, тобто слова з предметним значенням;
- «сюйцзи» («虚字») - пусті слова;
- «дунцзи» («动字») або «хуоцзи» («活字») - динамічні, рухомі, живі слова - дієслова;
- «цзінцзи» («静字») або «сицзи» («死字») - статичні, мертві слова, «імена».

В таких працях описані процеси міграції в іншу синтаксичну позицію, наприклад, *шицзи* могли мігрувати в *сюйцзи* («虚字»). Історія дослідження китайської граматики згідно з опрацьованою джерельною базою свідчить про те, що саме вивчення та класифікація *сюйцзи* стало основним вектором досліджень (Мурашевич, 2013, с. 32).

Дослідження китайської граматики були інтенсифіковані в добу династії Цін (Маньчжурія з XVII ст. по XX ст.). Під час цього історичного періоду було опубліковано багато праць присвячених вивченню *сюйцзи*. Репрезентативною в цьому контексті вважаємо працю Юань Женьліна «Сюйцзишо» («虚字说») написану 1746-го р., адже в ній розтлумачено зміст, походження та способи вживання більше ніж 140 службових слів з класичних трактатів (Кобзев, 2014, с. 631).

Переломним історичним моментом для розвитку китайської лінгвістики загалом та граматики зокрема став кінець XIX ст., адже 1898-го року була опублікована перша граMATика зорієнтована на європейські мовні стандарти «ГраMATичний компендіум пана Ма» («马氏文通») авторства Ма Цзяньчжуна (马建忠, 2023). Останній був першим в китайському мовознавстві хто зробив чітку структурування частин мови виділивши та номінувавши їх в рамках цієї праці (іменники, займенники, прикметники та числівники, дієслова, прислівники). Згадані вище сюйцзи Ма Цзяньчжун розподіляє на прийменники, сполучники, вигуки та допоміжні морфеми. Його граMATика була написана *веньянем*, а її структура

включала десять томів шість з яких були присвячені *шицзи*, три - *сюйцзи*, а десятий - синтаксису.

Паця «Грамматичний компендіум пана Ма» є цінним для дослідження китайської граматики в історичному аспекті з наступних причин (Мурашевич, 2013, с. 34):

- в ньому наведено більше ніж вісім тисяч прикладів з класичних книг;
- наявність детального опису синтаксису мови веньянь;
- введені нові граматичні категорії, наприклад, «доу» («读») - фраза, предикативне словосполучення.

Ма Цзяньчжун вивчав систему закономірностей організації китайського речення, ввів категорії його членів. Вченим було здійснено детальний опис (Мурашевич, 2013, с. 34):

- прийменників з акцентом на відмінність між ними та позиціями повнозначного дієслова та прийменника;
- часток та допоміжних слів;
- конструкцій поєднання дієслів.

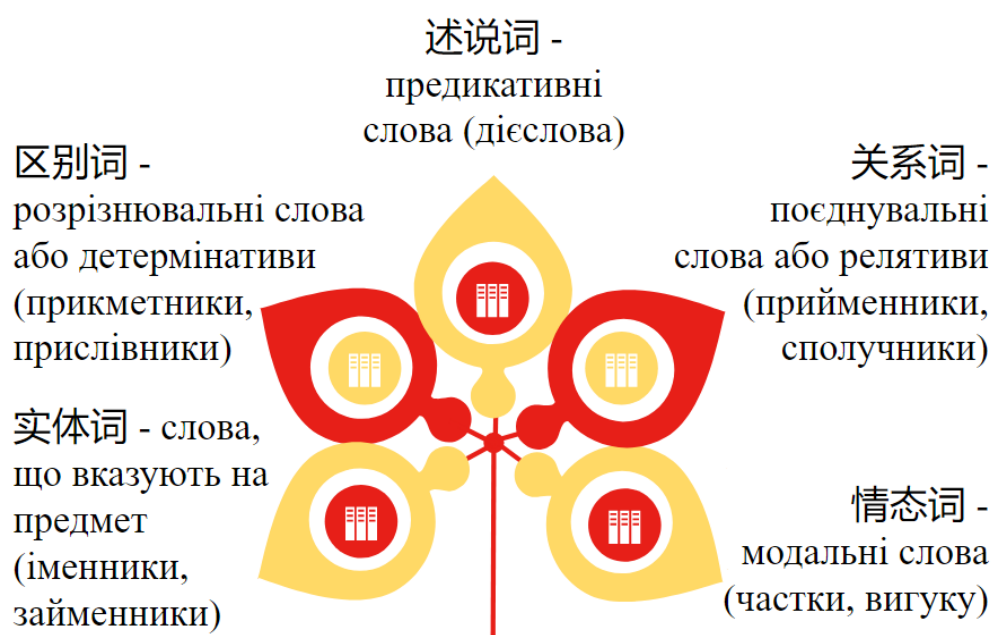
Такою деталізованістю вчений спонукав інтенсифікацію досліджень китайської граматики та загалом стимулював як її подальший історичний розвиток, так і системи мови загалом. Відповідно 1931-го року було опубліковано «Поправки до Грамматичного компендіуму пана Ма» авторства Ян Шуда (杨树达 1931). В цій праці крім детального опису недоліків та помилок праці Ма Цзяньчжуна, містилась також граматична теорія, та пояснення невірних тлумачення давніх текстів.

Важливою подією для розвитку китайської граматики була публікація «Нової граматики державної мови» («新著国语文法») 1924-го року авторства Лі Цзіньсі (Иванов, Поливанов, 2003) знаного китайського мовознавця та викладача. Відповідно вагоме значення для історії дослідження китайської граматики мало її вивчення. Праця Лі Цзіньсі була однією з перших яка орієнтувалась передусім саме на розмовну китайську мову *байхуа*, а не на *веньянь*. «Нова граматика державної мови» вважається класичною працею у сфері граматичної теорії китайського мовознавства. Однією з особливостей цієї праці був принцип структури англійських

граматик застосований автором як запозичення напрацювань Нестфілда Дж. та Ріда Е. Також дана граматики була насичена чисельними схемами, прикладами та водночас написана сучасною, доступною мовою. Остання специфічна риса була винятковою для подібних праць перших десятиліть минулого століття.

В розглянутій праці Лі Цзіньсі автором були виділені частини мови

Частини мови в китайській мові за Лі Цзіньсі

представлені на схемі рисунка 1.1.

Рисунок 1.1. Частини китайської мови виділені Лі Цзіньсі в «Новій граматиці державної мови» (складено на основі (Иванов, Поливанов, 2003))

Окрім виокремлення частин мови («词类») в «Новій граматиці державної мови» китайським мовознавцем Лі Цзіньсі була також представлена розроблена ним система членів речення («句子成分»). Нижче вона схематично візуалізована на рисунку 1.2.

Історія досліджень китайської граматики свідчить про те, що Лі Цзіньсі було виділено такі значення слова як словникове та контекстуальне. Таким чином дослідник вказував на пряму залежність частино-мовних трансформацій від позиції, яку вони займають в межах речення. Крім того, він вперше розробив принцип верховенства синтаксису над морфологією, який згодом був широко застосований в інших китайських граматиках. Його суть полягає в тому, що при тлумаченні будь-

якого граматичного явища китайської мови за основу береться синтаксис, тобто місце слова в реченні, порядок слів. Такий принцип відмінний від принципу укладання традиційних європейських граматики, адже в них за основу взяте слово в

Структура системи членів речення за Лі Цзіньсі

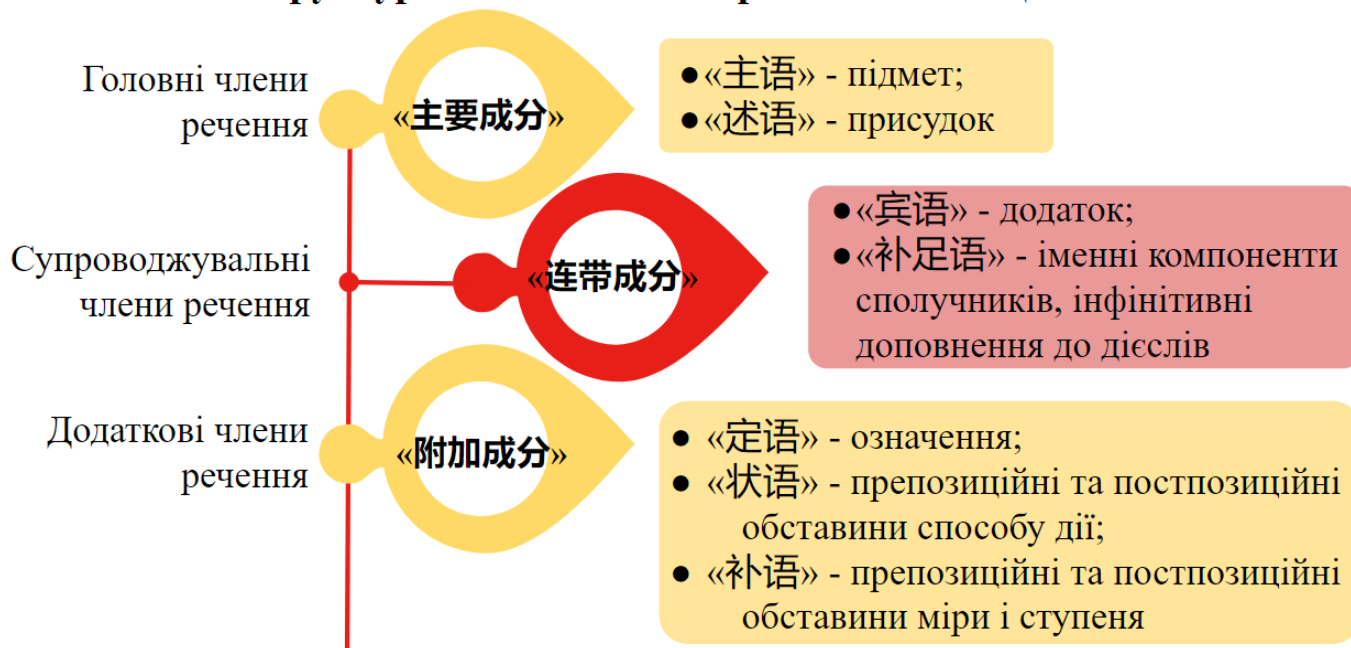

Рисунок 1.2. Схема структури системи членів речення розробленої Лі Цзіньсі в «Новій граматиці державної мови» (складено на основі (Иванов, Поливанов, 2003)) його словниковій морфологічній належності (Мурашевич, 2013, с. 36).

Досліджуючи проблему інверсії (зворотного порядку в реченнях) Лі Цзіньсі зазначав, що китайському реченню притаманний прямий порядок слів за наступною формулою (Мурашевич, 2013, с. 36):

$$\text{речення} = \text{підмет} + \text{присудок}$$

(суб'єкт)

Порядок слів в реченні коли дієслово передує додатку Лі Цзіньсі вважав прямим. Водночас інверсію він вбачав у винесенні додатка наперед із прийменником «把», конструкції-виділення з «连», в реченні з винесеним наперед додатком типу «酒» (Мурашевич, 2013, с. 36).

Загалом принципи дослідження частин мови викладені в «Новій граматиці державної мови» подібні принципам граматики авторства Ма Цзянчжуна, а особливе значення першої в рамках історії дослідження китайської граматики

полягає в тому, що в ній пояснена граматики, в т. ч. й синтаксис, сучасної розмовної мови *байхуа* на основі термінології та принципів європейського мовознавства.

Історія дослідження китайської граматики в аналізованій джерельній базі курсової роботи вказує на те, що с Ключовою передумовою останнього стала саме праця Лі Цзіньсі про сучасну граматику, де автор вміло використав надбання європейської лінгвістики. Подальші дослідження китайської граматики здійснювались на прикладах європейських мовознавчих традицій.

Згідно з історією дослідження китайської граматики наступним етапом розвитку останньої став період наукових пошуків Вана Лі, Люй Шусяна та Гао Мінкая. Ці видатні китайські мовознавці були сконцентровані на дослідженні частин мови та членів речення в рамках комплексу ключових понять європейської граматики. Зокрема Ван Лі акцентував на тому, що намагання привити китайській мові європейські граматичні норми були помилкою. У своїх працях «Сучасну китайська граматики» (王力, 2013), «Теорія китайської граматики» (王力, 1945) та ін. досліджуючи китайську граматику Ван Лі розглядав наступні мовознавчі проблеми:

- розрізнення слова та словосполучення;
- виокремлення частин мови;
- структура та основні види синтаксичних конструкцій;
- роль слів-зв'язок в реченні;
- специфіка конструкцій з прийменниками 把 被 та ін.

Історія дослідження китайської граматики аналізована за джерельною базою курсової роботи вказує на фундаментальність «Нарису історії китайської мови» (王力, 2012) авторства Вана Лі, адже в цій праці міститься опис і системне дослідження фонетичних, граматичних та лексичних процесів в історичному аспекті.

Першим дослідженням в якому були розглянуті проблеми семантики була праця «Короткий нарис китайської граматики» (吕叔相 2004) авторства Люй Шусяна в якій розглянутий взаємозв'язок та взаємозалежність семантики та синтаксису у співвідношеннях форма - зміст та зміст — форма. Загалом ця праця є порівняльною,

оскільки в ній міститься компаративне дослідження *веньянь* і *байхуа*. Крім того, особлива увага приділена Люй Шусянем специфічним для китайської мови явищам і конструкціям, роз'яснена специфіка вживання різних висловів.

Історично склалось так, що граматику вивчалась китайськими дослідниками в комплексі із синтаксисом. Доказом тому є наукові пошуки Гао Мінкая, який послідовно відстоював думку про неможливість виокремлення в китайській мові частин мови. У своїх «Міркуваннях про граматику китайської мови» (高名凱, 1948) він аргументовано пояснював, що ключова роль в китайській граматиці відведена саме синтаксису, а отже порівнювати її з категоріями в індоєвропейських мовах немає жодного сенсу.

Одним з пікових етапів активних досліджень китайської граматики була середина минулого століття коли було опубліковано чимало праць присвячених цьому розділу мовознавства. Наступний подібний був відбувся аж через тридцять років у 80-90-х роках. Така дослідницька прогалина в три десятиліття зумовлена так званою культурною революцією в піднебесній. Для сучасного етапу розвитку китайської лінгвістики загалом та граматики зокрема властиві наступні типові риси (Мурашевич, 2013, с. 39):

- інтеграція дослідження світового рівня;
- застосування при аналізі китайської мови новітніх методів та досягнень теоретичного та прикладного мовознавства.

Продовжуючи про сучасний етап розвитку китайської лінгвістики треба вказати на особливе значення «Теорії синтаксису сучасної китайської мови» авторства Чень Цзяньміна (刘月华, 2001) в якій аналізовані конструкції властиві спонтанній розмовній мові.

Репрезентативною працею періоду 80-х років минулого століття в рамках історії досліджень китайської граматики є «Вісімсот слів сучасної китайської мови» (吕叔相 1980) в якій досліджена *сюйцзи* на матеріалі сучасної літературної китайської мови, проаналізовано вживання восьмиста найвживаніших службових слів, детально розглянуті граматичні та стилістичні заборони на вживання окремих конструкцій, а також відмінності синонімічних слів та зворотів.

Загалом китайська граматики аж до кінця ХІХ століття розвивалася ізольовано. Водночас того ж століття через вплив перекладних творів європейських лінгвістів китайська мовознавча традиція була піддана впливу європейської. Сучасна китайська граматики функціонує та розвивається в глобальній інтеграції зі світовими процесами досліджень теорії та практики мови. Актуальні дослідження китайської граматики концентруються на проблемах пов'язаних з машинним перекладом та цифровими словниками, а також на компаративному аналізі з англійською, японською та іншими мовами.

1.2. Категоризація частин мови в системі китайської мови

Дослідники китайської мови розглядаючи її частини мови стикаються з проблемою їх категоризації та розмежування. Її складність полягає в перетині схожих між собою різних мовних теорій. В рамках мовознавства всі теорії є важливими, проте досі не існує єдиної думки про категоризацію частин китайської мови, оскільки відсутні єдині критерії для їх виділення.

Розглядаючи категоризацію частин мови в системі китайської мови необхідно передусім вказати термінологічне значення «частин мови» - це граматичні категорії слів або класи (现代汉语词典, 2005). Однак, таке визначення потребує конкретизації щодо граматичних класів за якими здійснюється категоризація та виокремлення частин мови.

За Ван Лі (1954, с. 53) частини мови - це слова, які виділяються в окремі класи за формою, значенням та функцією. Ключова роль в цьому визначенні відведена саме формі. Під формою китайський дослідник мав на увазі відмінювання іменників та дієслів. Формою в цьому контексті вважають також відмінну особливість флективних мов, в реченнях яких слово видозмінюється.

Відповідно до хрестоматійних понять європейських мов морфологія є однією з основних структурних частин граматики. Згідно з таким тлумаченням в китайській

мові частини мови відсутні, адже в ній відсутні як відмінювання іменників, так і відмінювання дієслів (Ван Ляо-І, 1954, с. 53).

Згідно з тлумаченням частин мови як слів об'єднаних в окремі класи за вираженими ними значеннями та реалізованими функціями в реченні поняття форми відкидається, а йдеться винятково про значення та функції. Відповідно значення є предметом лексики, а функція – граматики. Таке тлумачення об'єднує поняття значення та функції, а відповідно до нього наявність частин мови в китайській мові очевидна (Беляєва, 2016, с. 347).

Категоризація частин мови в системі китайської мови в ході еволюції останньої передбачала виокремлення класів слів. Попри відносно молоду китайську граматику уявлення про класи слів все ж існувало давно. Традиційно морфеми китайської мови поділялись на наступні великі класи термінологічно сформульовані приблизно в епоху Цин (XVII - поч. XX ст.) (Беляєва, 2016, с. 347):

- «实字» [shízì] – повні (знаменні);
- «虚字» [xūzì] – порожні (службові).

Грамотичні поняття сучасної китайської мови є запозиченими із західної граматики. Відповідно англійське «word» перекладається як «词» [cí] – слово замість «字» [zì] – морфема. Таким чином сучасна китайська граMATика оперує саме службовими та знаменними словами, а не службовими та знаменними морфемами, як раніше. Говорячи про категоризацію частин мови в китайській мові треба зауважити, що такі поняття як службове («虚字» [xūzì]) та знаменне («实字» [shízì]) слово складно перекласти іноземною мовою, адже вони є термінологічними одиницями створеними саме китайськими вченими, а не іноземними. Враховуючи це Ветровим П. П. (2007, с. 50) вважає коректним з наукової точки зору поділ слів на такі дві великі категорії:

- знаменні;
- службові.

Згадані вище запозичені грамотичні поняття на переконання Чжао Юаньженя (1994) стали результатом впливу мовознавця Ч. Фріза (1952) який поділяв англійські слова на такі дві великі категорії:

- «content words» - значимі;
- «functional words» - функціональні.

Справедливість такого впливу англійського лінгвіста ставив під сумнів Горелов В. І. (1982, с. 96), який вважав, що зараховування прислівників до категорії знаменних слів приведе до класифікації Фріза. Однак, на думку Горелова В. І. це може бути виправданим тільки для англійської мови багатої прислівниками утворених з прикметників. Підручники з китайської граматики заперечують таке походження прислівників, адже в китайській мові вони є функціональними словами, а отже мають бути зараховані до категорії службових слів.

Китайські мовознавці не одностайні з такою категоризацією прислівників як службових слів. Тому в наукових дослідженнях питання віднесення прислівників до категорії службових чи знаменних слів має дискусійний характер.

У своїх працях з граматики Ван Лі категоризує прислівники як напівзнаменні слова («半实字» [bànshízì]) та водночас зараховує їх до категорії службових слів. Репрезентативним прикладом напівзнаменних слів мовознавець вважає зміну значення морфеми «很» [hě] – «дуже». В рамках слова «很好» [hěnhǎo] вона має значення «дуже добре». Таким чином у складі останнього варіанту «很» - прислівник, проте з власним значенням - «висока ступінь, надзвичайно», а отже подібні слова виправдано визначені Ван Лі як напівзнаменні (Беляєва, 2016, с. 347).

Отже, існує категорія слів, які займають прикордонне становище. Репрезентативними в цьому контексті є займенники. На переконання Беляєвої А. В. (2016, с. 348) займенники належить до категорії знаменних слів, оскільки вони заміщають назви людей та предметів. Водночас їм властива певна специфіка, котра робить їх наближеними до службових слів, а саме предмет, на який вказує займенник, є невизначеним. Таким чином у вислові «他来了» [tā lái le] – «він прийшов» частина «他» [tā] – «він» позначати зовсім різні імені різних людей. Відповідно до цієї специфіки займенник відноситься науковцем до категорії службових слів. В працях Ван Лі займенники зараховані до категорії напівслужбових слів і водночас до класу знаменних слів. Проводячи паралель з історією розвитку західних мов Горелов В. І. (1989, с. 17) зауважує, що в них

аналогічна особливість проявляється ще чіткіше. Зокрема дослідник аргументує, що в латинській мові займенники вживались дуже рідко, а вказівка на особи в ній здійснювались за допомогою зміни закінчень. Відтак на думку вченого приналежність латинських займенників до категорії функціональних слів є очевидною.

В іншому способі категоризації було зафіксовано уявлення про класи слів. Відповідно до нього в системі китайської мови виділялись дієслова («动词» [dòngcí]) та імена («静字» [jìngzì] — маються на увазі передусім іменники та окремі прикметники) (Беляєва, 2016, с. 348).

Питання категоризації слів китайської мови та виокремлення їх класів навіть для сучасної науки лишається актуальним та дискусійним. Традиційним в китайській граматиці став розподіл слів на дев'ять класів Лі Цзіньсі (林玉山 1983) — «九品词» — [jiǔpǐncí] — «слова дев'яти категорій». Виділені китайським мовознавцем класи були прийнятними до середини минулого століття та включали рахункові слова як підклас іменників.

Ван Лі (1945; 2013) у своїх працях з граматики виділяв одинадцять класів слів китайської мови: іменники, дієслова, прикметники, числівники, лічильні слова, займенники, прислівники, прийменники, сполучники, службові слова і вигуки.

В працях Чжао Юаньжєня виділено п'ятнадцять таких класів слів китайської мови (Горелов, 1974): іменники, власні імена, слова із значенням місця, слова з значенням часу, рахункові комплекси, означення, рахункові слова, слова з просторовим значенням, займенники, дієслова, прикметники, прийменники, прислівники, сполучники, службові слова.

Питання класифікації слів в системі китайської мови є надважливим, оскільки відповіді на нього визначають як категоризацію частин мови, так і їх існування взагалі. За аргументацією Драгунова А. А. (1952) в китайській мові частини мови — це класи слів, які виділені за власними граматичними характеристиками. Відкинувши морфологічну специфіку китайських слів вчений аргументував, що вже на підставі суто синтаксичних властивостей можна виокремити класи слів, які характеризуються загальним граматичним значенням та спільними граматичними

характеристиками. Цим же він продемонстрував незалежність частин мови від наявності чи відсутності морфології. Драгунов А. А. (1962) довів, що в ізолюючих мовах загалом та в китайській зокрема можливо та потрібно виокремлювати частини мови. Ядром граматичної системи китайської мови лінгвіст вважав лексико-граматичні категорії, оскільки вони репрезентовані як в побудові словосполучень, так і в різних типах речень. Без його категоризації розуміння структурної специфіки китайської мови практично неможливо викладати китайську граматику.

Такий підхід Драгунова А. А. з теоретичної точки зору вважається відмовою від вузького морфологізма в питанні щодо частини мови, який склався в індоєвропейській лінгвістиці на базі матеріалів флективних форм ізольованих мов (Беляєва, 2016, с. 348).

Протилежної думки щодо частин мови в системі китайської мови був Гао Мінкан вважаючи їх обов'язковими морфологізованими класами слів. Таким чином він репрезентував класичне вираження індоєвропейського уявлення про частини мови (Задоевко, Шуин, 1993).

Опрацьована джерельна база дослідження вказує на те, що наукова проблема категоризації частин мови в системі китайської мови досі не розв'язана остаточно. Доказом тому є наявність різних підходів з різним числом класів слів китайської мови, а також неоднозначність щодо тотожності між нами та частинами мови. Вважаємо основою категоризації частин мови мають бути дев'ять класів виділених Лі Цзіньсі.

Висновки до Розділу 1

До початку минулого століття більшість наукових праць з китайського мовознавства концентрувались на проблемах лексики, ієрогліфіки та фонетики, а граматиці приділялась мінімальна увага.

Найдревніші китайські граматичні праці (літописи, класичні книги, коментарі) датовані I тисячоліття до н. е. попри відсутність особової граматичної термінології описували специфічні риси структури текстів та фраз, а в окремих розділах містили намагання розв'язати проблему порядку слів в китайських реченнях.

Середньовічні праці з граматики описували процеси міграції з однієї синтаксичної позиції в іншу (*шицзи* в *сюйцзи*). З XVII ст. по XX ст. наукові праці переважно були присвячені вивченню *сюйцзи*, змісту, походженню та способам вживання понад 140 службових слів з класичних трактатів. В кінці XIX ст. була зроблена чітка структуризація частин мови з виділенням та номінуванням їх (іменники, займенники, прикметники та числівники, дієслова, прислівники). В XX ст. вивчалась система закономірностей організації китайського речення, вводились категорії його членів. Крім того, в наукових працях було описано прийменники з акцентом на відмінність між ними та позиціями повнозначного дієслова та прийменника; частки та допоміжні слова; конструкції поєднання дієслів. Також періоду виходу праці присвячені вивченню розмовної китайської мови та принципам виділення частин мови.

Наукова проблема категоризації частин мови в системі китайської мови досі не розв'язана остаточно. Доказом тому є наявність різних підходів з різним числом класів слів китайської мови, а також неоднозначність щодо тотожності між нами та частинами мови. Частинами мови в китайській мові є слова, які виділяються в окремі класи за формою (ключове значення для виділення), значенням та функцією.

Якщо вважати, що морфологія є однією з основних структурних частин граматики, то в китайській мові відсутні частини мови, адже в ній відсутні як відмінювання іменників, так і відмінювання дієслів.

З розвитком китайської мови в ній виділялись від двох (знаменні та службові) в епоху Цин до п'ятнадцяти в минулому столітті. Стосовно службових слів до них зараховують прислівники. Водночас їх також категоризують як напівзнаменні слова. Крім того, існує категорія слів, які займають прикордонне становище, як, наприклад, займенники. Предмет, на який вказує займенник, є невизначеним, що робить його наближеним до службових слів. Тому займенники зараховують до категорії напівслужбових слів. Вважаємо основою категоризації частин мови мають бути дев'ять класів виділених Лі Цзіньсі - іменники, дієслова, прикметники, займенники, прислівники, прийменники, сполучники, службові слова і вигуки.

РОЗДІЛ 2. РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ СЛУЖБОВИХ СЛІВ 的 得 地

Службові слова в граматиці китайської мови мають більше значення, ніж в інших мовах з розвинутою морфологією чи аглютинативних (陆俭明, 1999; 陆俭, 2013). Службові слова поряд з основним засобом – порядком слів – відіграють важливу роль у формуванні синтаксичних зв'язків в ізолюючих мовах загалом та китайській зокрема. Вони дозволяють встановити синтаксичний зв'язок між словами в наступних умовах (Солнцев, 1995, с. 298):

- зв'язок не може бути встановлений при прямому співположенні слів;
- слова зберігають двосторонню залежність між собою в умовах порушення контактності розташування слова.

Синтаксис відіграє важливу роль в граматиці китайської мови. А для порядку слів особливо значущими є службові слова як більш досконалий синтаксичний засіб (Горелов, 1989, с. 14). Такого особливого статусу вони набули завдяки здатності виконувати синтаксичні функції. Оскільки службові слова китайської мови є результатом синтаксичного конструювання, а не просто елементами словника (Касевич, 2006, с. 527), то окрім синтаксичної функції вони виконують наступні:

- внесення до пропозиції додаткових смислових значень та експресивних відтінків;
- емоційно-смислове виділення;
- аналітична формотворча (утворення форм слів);
- передача додаткових граматичних та смислових значень.

Остання функція реалізується в системі китайської мови через приєднання до слів, словосполучень та речень в постпозиції або в препозиції.

Через особливо важливе значення службових слів для граматики китайської мови в другому розділі даного дослідження 的 得 地 розглянуті саме в аспекті реалізації ними синтаксичних функцій речення. Адже їхня роль в реченні репрезентує особливості граматичних категорій в китайській мові. Вони проявляються у вираженні відносин між членами пропозиції, тобто їх структурного зв'язку. Далі проаналізоване функціонування кожного зі службових слів 的 得 地

2.1. Граматична репрезентативність 的 в реченні

的 використовується для встановлення зв'язку слова, що стає означальним з означеним словом та відповідно розміщується між ними. Означене слово може бути репрезентоване іменником, займенником, прикметником, дієсловом, стійким висловом, словосполученням та пропозицією. Разом з тим інколи 的 може бути опущене (卢福彪 2011, с. 269). Далі аналізовано декілька варіантів синтаксичного функціонування цього службового слова на матеріалі термінологічного словника сучасної китайської граматики (朱一之, 1990). На рисунку 2.1 візуалізовано приклад

Приклад функціонування 的 в реченні

那个时代的人就是这样僵化保守

Люди тієї епохи дуже консервативні

Рисунок 2.1. Приклад функціонування 的 в реченні (складено на основі (张晋培 2016))

ставлення до матеріалу, осіб), 的 в більшості випадків опускається (张晋培 с. 14). На рисунку 2.2 візуалізовано приклад такого варіанту функціонування службового слова.

Відповідно до принципу описаного вище розглянуте службове слово опущене в наступ-

коли означення, репрезентоване іменником, поєднується з 的 яке стає означальним.

В мовних ситуаціях коли як означення виступають іменники, котрі існують як відносний прикметник в українській мові (тобто позначають незмінну ознаку предмета – національну чи державну приналежність, опосередковане

Приклад опущення 的 в реченні

我听清了唯一的一句:«是中国人还是日本人?»

«Я виразно почув одну фразу: «китаєць чи японець?»

них словосполученнях (侯学超 1998, с. 145):

Рисунок 2.2. Приклад опущення 的 в реченні (складено на основі (林建法 2006))

- 纸盒子 [zhǐ hé zi] - паперова коробка;
- 木头桌子 [mùtóu zhuōzi] - дерев'яний стіл;
- 学校老师 [xuéxiào lǎoshī] - шкільний вчитель;

Продовжуючи про опущення 的 в реченні необхідно зауважити, що у випадках коли слово, що стає означальним є частиною абстрактного словосполучення опущення відбуватися не буде. Репрезентативними прикладами таких випадків вважаємо наступні (侯学超 1998, с. 146):

- 水的密度 [Shuǐ de mìdù] - густина води;
- 布的质量 [Bù de zhìliàng] - якість тканини;
- 书的内容 [Shū de nèiróng] - зміст книги.

У випадках коли означення, представлене займенником 的 функціонує як з'єднувальне слово елемент з частиною речення, що стає означуваною. Для прикладу на рисунку 2.3 наведені речення, які це репрезентують.

Приклади функціонування 的 як з'єднувального слова

我的心里充满柔软的感情

Моє серце сповнене
почуттям ніжності

当然, 哪只松鼠长出了这样的尾巴, 也实属可恨

Звісно, у якої миші такий хвіст, це обурливо

Рисунок 2.3. Приклади функціонування 的 як з'єднувального слова (складено на основі (王小波 2012))

У випадках коли означення представлене особовим займенником, а слово, що

Приклади не обов'язкового застосування 的

外校老师要来观摩我们学校的课间活动

Вчитель з іншої школи має запозичити досвід позакласних заходів нашої школи

我妈妈同意我去李总家

Мама погодилася, щоб я пішов до Лі Цзуна

стає означальним представлене терміном спорідненості або назвою установи

Рисунок 2.4. Приклади не обов'язкового застосування 的 в реченні (складено на основі (林建法, 2006; 余华, 2005))

необхідність застосовування 的 відсутня. Для прикладу на рисунку 2.4 наведені речення, що репрезентують таку особливість функціонування цього службового слова.

Продовжуючи тезу про необхідність застосування 的 в реченні варто зауважити, що в китайській мові можливі випадки коли означення представлене

Приклади обов'язкового застосування 的

第五个要素是具备良好的心态

П'ятим фактором є добрий душевний стан

发出了一阵深深的叹息

дуже глибоко зітхнув

一个可怜又可爱的孩子

Одна нещасна та водночас дуже мила дитина

прикметником, тоді наявність цього службового слова залежатиме від кількості складів того прикметника. Якщо означення представлені двоскладовими прикметниками, словосполученнями з

прикметником або подвоєнням одно- складових прикметників, то вживання

Рисунок 2.5. Приклади обов'язкового застосування 的 в реченні є обов'язковим (складено на основі (林建法, 2006; 余华, 2005; 俞敏洪, 2014)) (див. рис. 2.5).

Специфічним є застосування 的 перед односкладовими прикметниками - там воно зазвичай не ставиться (див. приклад 1 на рис. 2.6) (贾平凹, 2012). Проте на переконання Люй Шусяня (1996) у випадках коли є необхідність виділити односкладовий прикметник 的 може вживатись після нього (див. приклад 2 на рис. 2.6). Окрім того, існують випадки в китайській мові коли перед односкладовим прикметником стоїть прислівник ступеня або заперечення, тоді наявність там 的 обов'язкова (див. приклад 3 на рис. 2.6).

Як видно з прикладів наведених на рисунку 2.6 的 переважно вживається в реченнях поряд з односкладовими прикметниками, хоча в окремих випадках присутність цього службового слова перед ними не є обов'язковою.

Синтаксичну специфіку функціонування 的 вбачаємо в різних варіантах поєднання з різними частинами мови, наприклад, у випадках коли означення поєд-

Приклади вживання 的 поряд з односкладовими прикметникам

1. 你有一张好脸，我却不敢娶你的

В тебе добре обличчя, але я не наважуся на тобі одружитися

за Люй Шусянем

2. 这是一个新问题：旧的问题解决了，又会出现新的问题

Це нова проблема: стару проблему вже вирішили, і знову постала нова

3. 因为一旦被任命为常务副书记、常务副市长，都会在不长的时间内顺利地提升为市委书记或市长

Через те, що одного разу було призначено на посаду заступника секретаря з поточних питань, віце-мера з поточних питань, ймовірно, найближчим часом бути підвищений до секретаря міськкому чи до мера міста

Рисунок 2.6. Приклади вживання 的 поряд з односкладовими прикметниками (складено на основі (吕叔相, 1996; 贾平凹, 2012))

нується з означуваним словом і при цьому представлене в реченні наступними елементами:

- дієсловом (див. приклад 1 на рис. 2.7);
- двоскладною говіркою (див. приклади 2а, 2б на рис. 2.7);
- звуконаслідуванням (див. приклад 3 на рис. 2.7);
- виразом, словосполученням, прийменниковою конструкцією та пропозицією (див. приклади 4а-4г на рис. 2.7).

Варто наголосити, що в останньому з вище вказаних випадків поєднання означення з означуваним елементом коли він представлений виразом, словосполученням, прийменниковою конструкцією чи пропозицією воно завжди відбувається за допомогою службового слова 的 (Bereza, 2022, с. 123) (див. рис. 2.7).

Вживання 的 в окремих словосполученнях з дієслівно-об'єктними словами (离合词 [líhécí]) також можна розглядати як реалізацію певної функції цим службовим словом. В такому випадку 的 буде стояти після означення до об'єктної частини 离合词 (Bereza, 2022, с. 123), як в наступних випадках (侯学超 1998):

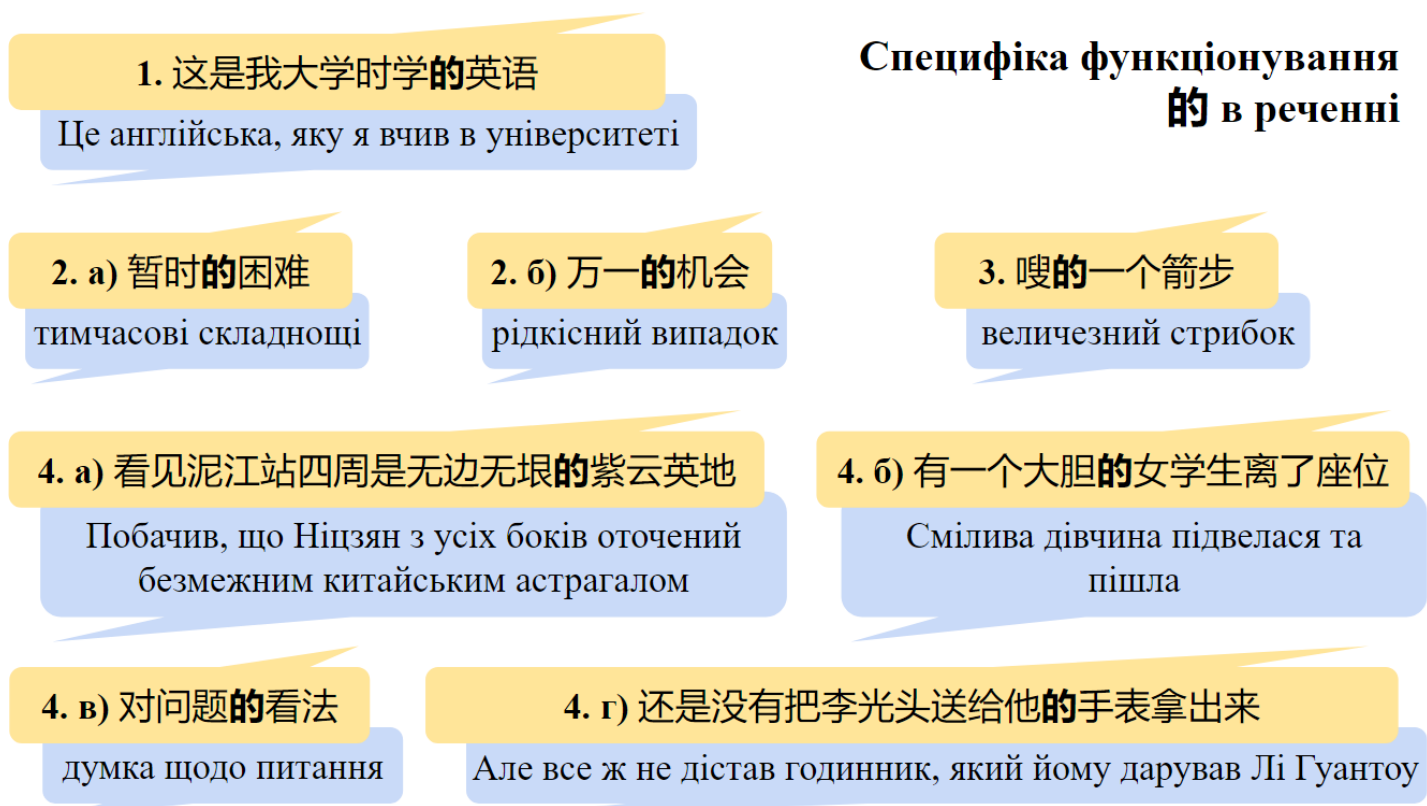

Рисунок 2.7. Синтаксична специфіка функціонування 的 (складено на основі (吕叔相 1996; 莫言, 1993; 苏童 1993; 侯学超 1998; 余华 2005))

- 帮我的忙[bāng wǒ de máng] - допоможи мені;
- 戒了五年的烟[jiè le wǔ nián de yān] - вже п'ять років як кину палити.

У випадках коли в реченні присутні декілька означень, за умов відсутності впливу розуміння структурних зв'язків 的 зберігається задля уникнення лексичного перевантаження речення переважно після дієслівних конструкцій та якісних прикметників. В таких умовах особливо важливим є дотримання наступного порядку означень (卢福皮 2011, с. 273): I. Присвійний займенник або іменник; II. Час; III. Місце; IV. Кількісний або вказівний займенник; V. Дієслівне та прийменникове словосполучення; VI. Прикметник; VII. Відносний прикметник.

Службове слово 的 як репрезентант синтаксичних функцій речення в китайській мові реалізує також субстантивууючу функцію. Субстантивація в спрощеному тактуванні є переходом слова в клас іменників. Конкретизуючи визначення цього поняття треба вказати, що його суть полягає в наступному - перехід в результаті зміни лексичного значення словоформ окремого слова певної частини мови до категорії іменників. При такому переході саме слово може вживатись в своїй частиномовній парадигмі (Лихошерстова, 2001).

Отже, реалізуючи вище вказану функцію 的 субстантивує слово або словосполучення без предметного значення, що створює можливість для використання його як іменного члена пропозиції (Bereza, 2022, с. 123). Приклади

Реалізація субстантивууючої функції 的

1. 两个小孩子, 大的八岁, 小的三岁

Двоє дітей, старшому вісім років,
молодшому три роки

2. 游泳的很多

Плаваючих багато

реалізації такої функції цього службового слова представлені на рисунку 2.8.

Рисунок 2.8. Реалізація субстантивууючої функції 的 в реченні (складено на основі (吕叔相 1999))

Як видно з рисунка 2.8 прикметник з першого прикладу та дієслово з другого

виступають як підмет завдяки службовому слову 的. Адже останнє відграє роль так званого замітника слова, що завжди позначає людину або предмет.

Опрацьовані джерела та матеріали дослідження свідчать про те, що субстантивація може охоплювати як окреме слово, так і словосполучення чи

Субстантивація з 的 та з іменним членом речення

你用这个杯子, 那个是吃药的

Використовуй цей стакан, той для прийому ліків

你说的是夏天他怎么会穿黑皮夹克呢?

Ти кажеш, як він зможе влітку одягати чорний шкіряний піджак?

речення, які відіграватимуть роль іменного члена речення (див. рис. 2.9).

Рисунок 2.9. Субстантивація з 的 та з іменним членом речення (складено на основі (吕叔相 1999; 苏童 1993))

Використане після іменного члена речення 的 також виконує функцію замітника слова у випадках коли зрозуміло, про що йдеться і є можливість зробити

Реалізації функції замітника

他的行李多, 我的少

Його багажу багато, мого мало

我的笔忘带了, 借你的使使

Я забув ручку, позичу твою

опущення слова задля уникнення повтору (Bereza, 2022, с. 124) (див. рис. 2.10).

Рисунок 2.10. Реалізації службовим словом 的 функції замітника (складено на основі (吕叔相 1999))

Як видно з прикладів на рисунку 2.10 завдяки службовому слову 的 можна запобігти дублюванню слів та зробити формулювання лаконічнішим.

Додатковими функціями 的 в реченні вважаємо наступні:

- підкреслення причини, умови в стійких виразах після іменника, дієслова та прикметника:
 - «**大白天的** 还怕找不到路?» [Dà báitiān **de**, hái pà zhǎo bù dào lù?] - «Зараз же день, і ти боїшся, що дороги не знайдеш?» (吕叔相 1996);
- використання як присудка завдяки вживанню після прикметників, вжитих у формі повтору, та стійких виразів, що позначають стан:
 - «**这类课堂纠纷是天天都有,司空见惯的**» [Zhè lèi kètáng jiūfēn shì tiāntiān dū yǒu, sīkōngjiànguàn **de**] - «Такі сварки у класі щодня відбуваються, це звичайне явище» (王朔 1991);
 - «**眼神儿平平淡淡的**» [Yǎnshén er píngpíng dàndàn **de**] - «Погляд байдужий» (刘恒 1988).

2.2. 得 та 地 як репрезентанти синтаксичних функцій речення

Службове слово 得 приєднує до дієслова різні постпозитивні обставини позначаючи як якісну характеристику дії чи процесу, так і вказуючи на їх оцінку. Постпозитивна обставина завжди слідує безпосередньо за присудком, який представлений дієсловом або прикметником (杨玉玲, 2011, с. 189). Для кращого розуміння реалізацію такого функціонала службовим словом 得 з відповідними прикладами візуалізовано на схемі рисунка 2.11.

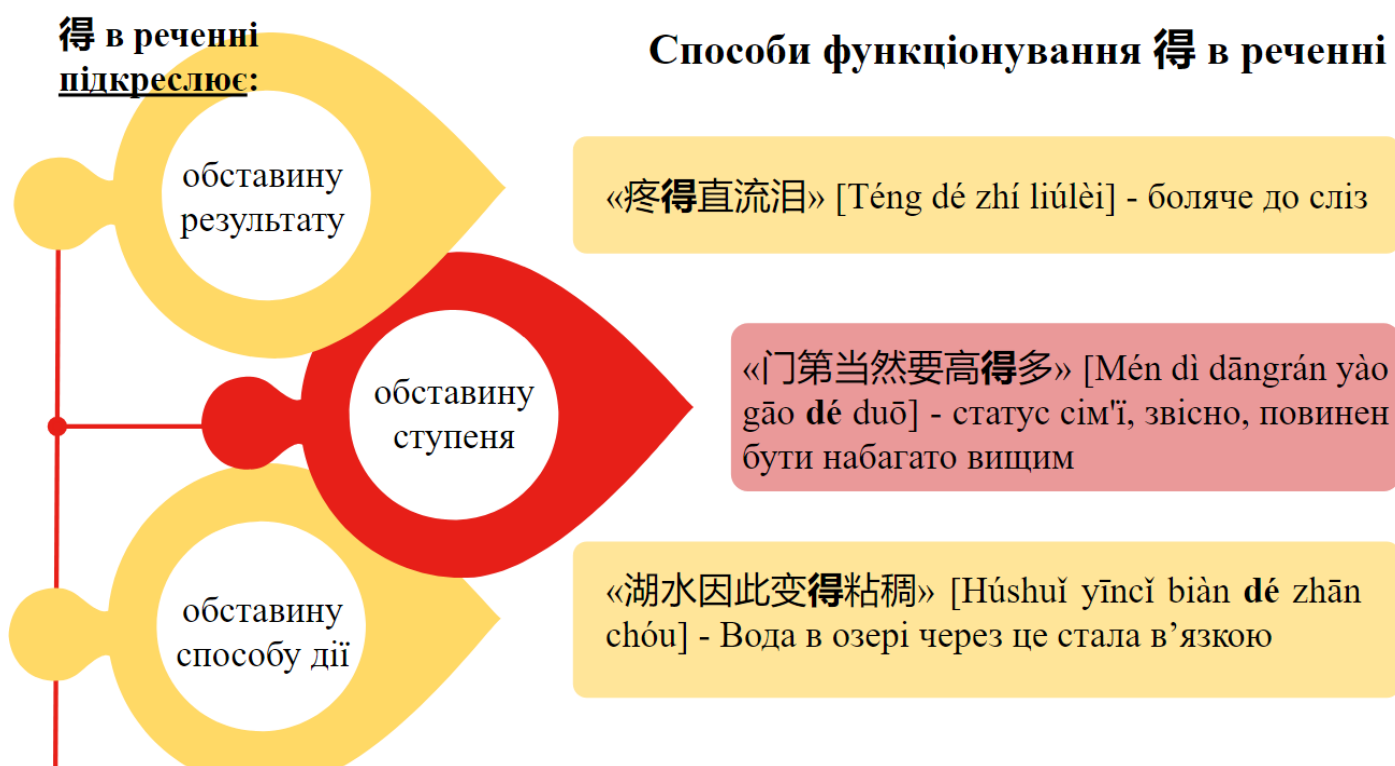

Рисунок 2.11. Способи функціонування службового слова 得 в реченні

(складено на основі (王小波 2012; 林建去 2006; 路遥 1986))

Між присудком і постпозитивною обставиною не може стояти будь-який інший член речення. Відповідно за наявності прямого доповнення після присудка необхідно дублювати присудок або винести пряме доповнення вперед (白晓江, 2007, с. 217), наприклад, наступним чином:

- «他唱歌唱得极好» [Tā chànggē chàng dé hǎotīng jí] - «Він дуже добре співає пісні» (吕叔相 1996);
- «他这话说得有趣极了» [Tā zhè huàshuō dé yǒuqù jíle] - «Він сказав це дуже кумедно» (余华, 2005).

В аналізованих матеріалах дослідження 得 в реченні також позначає можливість досягнення результату дії. Реалізуючи таку функцію це службове слово вживається в наступних випадках між:

- дієсловом та результативною морфемою:
- «不一定听得见除非竖着耳朵听» [Bù yīdìng tīng dé jiàn chūfēi shùzhe ěrduǒ tīng] - «Може й міг не почути, лише якщо вуха спеціально не підняв» (林建法 2006);
- дієсловом та модифікатором:
- «什么事情都干得出来» [Shénme shìqíng dōu gàn dé chūlái] - «Будь-які справи можна зробити» (刘恒 1988).

Службовому слову 得 як репрезентанту синтаксичних функцій речення властива наступна специфіка — вживання в конструкціях таких типів (Bereza, 2022, с. 125):

- односкладове дієслово з додаванням 得, яке формулює можливість, дозвіл: «酸葡萄吃得» [Suān pútáo chī dé] - «Кислий виноград можна їсти» (侯学超 1998);
- одно- або двоскладове дієслово з додаванням 不得, яке формулює можливість, дозвіл: «对他轻不得» [Duì tā qīng bùdé] - «Для нього не може бути легко» (林建法 2006);
- прикметник з додаванням 不得, який формулює можливість, дозвіл: «躺在地上动弹不得» [Tǎng zài dìshàng dòngtán bùdé] - «Лежати на ліжку не маючи можливості ворухнутися» (林建法 2006);
- дієслово з додаванням 得个, прикметника / сталого виразу / ідіоми, яке формулює результат: «淋得个落汤鸡» [Lín dé gè luòtāngjī] - «змокнути, як мокра курка» (侯学超 1998).

Окрім вище зазначених особливостей функціонування 得 в системі сучасної китайської мови треба зауважити з огляду на опрацьовані матеріали дослідження, що це службове слово часто є частиною сталих виразів (див. приклади на рис. 2.12), а в негативній формі замінюється негативом 不.

Функціонування 得 у складі сталих виразів

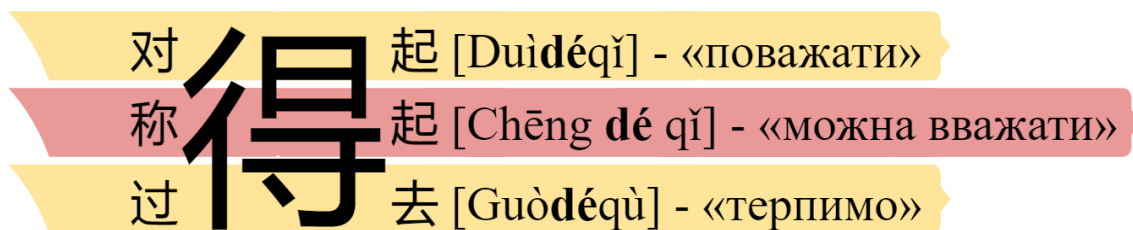

Рисунок 2.12. Функціонування 得 у складі сталих виразів (складено на основі (王小波 2012; 林建去 2006; 路遥 1986))

Наступним в даному пункті розглянуте службове слово 地 як репрезентант синтаксичних функцій речення. Передусім треба зазначити, що 地 оформлює обставину яка стоїть перед присудком (Bereza, 2022, с. 125), наприклад, в наступних випадках (池莉 2012):

- «宋桐见到了这三个人兴奋地叫了起来» [Sòng tóng jiàn dào le zhè sān gè rén xīngfèn de jiàole qǐ lái] - «Сун Тун, побачивши цих трьох людей, схвилювано закричав»;
- «我父母居然破天荒地不再要求我早点关灯» [Wǒ fùmǔ jūrán pòtiānhuāng dì bù zài yāoqiú wǒ zǎodiǎn guān dēng] - «Мої батьки попри всі очікування більше не вимагали, щоб я раніше вимикав світло».

В опрацьованому матеріалі прослідковано функціонування службового слова 地 в рамках взаємодії з прикметниками, дієсловами, з суб'єктивно-предикативними словосполученнями та звуконаслідуваннями (факультативне застосування). Далі на прикладах детальніше розглянуті особливості функціонування 地 в таких варіантах взаємодії в реченнях.

Службове слово 地 завжди оформлює двоскладові прикметники, а з односкладовими переважно не вживається. У випадках коли односкладові та двоскладові прикметники в формі повтору, то застосування 地 є факультативним (刘月华, 2002). Репрезентативними прикладами взаємодії 地 з прикметниками в реченні вважаємо наступні:

- «我妩媚地摇摇头» [Wǒ wǔmèi de yáo yáotóu] - «Я кокетливо похитала головою» (池莉 2012);
- «母亲软软地叫道: «来呀, 多多» [Mǔqīn ruǎn ruǎn de jiào dào: «Lái ya, duōduō] - «Мати м'яко покликала: «Йди сюди, Додо» (啊来 1998);

- «请你一定要好好珍惜» [Qǐng nǐ yīdìng yào hǎohǎo zhēnxī] - «Будь ласка, добре бережи» (白落梅 2011);
- «只想痛痛快快地吃一顿» [Zhǐ xiǎng tòng tòngkuài kuài chī yī dùn] - «Хочу тільки швидко поїсти» (刘恒 1988);
- «那两个孩子眼巴巴地等待着» [Nà liǎng gè hái zǐ yǎnbābā de děngdàizhuó] - «Та дитина нетерпляче чекала» (王朔 1991).

Службові слова які стали предметом дослідження та **地** зокрема в опрацьованих матеріалах завжди оформляли дієслова, а також іменники, стійки вирази та порівняльні конструкції. Доказом тому слугують наступні приклади з аналізованих текстів:

- «我发狠地瞪了他一眼» [Wǒ fāhěn de dēngle tā yīyǎn] - «Я розлючено поглянула на нього» (侯学超 1998);
- «他部分地解决这个问题» [Tā bùfèn de jiějué zhège wèntí] - «Він частково розбирається в цьому питанні» (侯学超 1998);
- «面无表情地望着王连方» [Miàn wú biǎoqíng de wàngzhe wángliánfāng] - «...з кам'яним обличчям дивитись на Ван Ляньфана» (侯学超 1998);
- «像年轻人一样地矫» [Xiàng niánqīng rén yīyàng de jiǎo] - «проявляти сміливість як юнак» (吕叔相 1996).

Взаємодіючи з суб'єктно-предикативними словосполученнями та звуконаслідуваннями **地** застосовується факультативно. Проте односкладові звуконаслідування завжди оформлені цим службовим словом. Для кращого розуміння такого функціонування **地** наведемо наступні типові приклади з аналізованого матеріалу:

- «他们手牵手 (地) 走进来了» [Tāmen shǒu qiānshǒu (de) zǒu jìnláile] - «Вони зайшли, взявшись за руки» (侯学超 1998);
- «旗子哗啦啦 (地) 飘着» [Qízi huālā la (de) piāozhe] - «Майорить прапор» (侯学超 1998);
- «我啪地挂断了电话» [Wǒ pā dì guà duànle diànhuà] - «я поклав слухавку» (苏童 1993).

Службове слово 地 з прислівником з огляду на аналізований матеріал зазвичай не використовується. В цьому контексті типовими будуть наступні формулювання:

- «这使我非常高兴» [Zhè shǐ wǒ fēicháng gāoxìng] - «це мене дуже потішило» (王小波 2012);
- «竟会突然来了这么一个考察组» [Jìng huì túrán lái le zhè me yī gè kǎo chá zǔ] - «Раптом приїхала така дослідна група» (张平, 2004).

Службові слова 得 та 地 системи китайської мови вирізняються відносно інших службових слів інших мов, оскільки здатні пов'язувати між собою члени речення та репрезентувати відносини між компонентами висловлювання, тобто виконувати синтаксичні функції. Прослідковані особливості вживання 得 та 地 в реченнях доводять, що синтаксична функція є основною для них.

Висновки до Розділу 2

Прослідковано, що основними функціями розглянутих службових слів є оформлення визначення та субстантивація. При оформленні визначення службові слова в окремих випадках можуть бути опущені.

Основною функцією 的 є позначення постпозитивної обставини, яка може означити образ дії, ступінь та результат акцентуючи на його оцінці. 地 навпаки, означає препозитивну обставину. В окремих випадках допускається факультативне використання цього службового слова. Крім основних функцій, 的 та 得 виконують деякі додаткові та обидва є компонентами у складі сталих конструкцій. Також 的 дає змогу вживати прикметники у формі повтору, а сталі вирази як присудки. З іншого боку 得 позначає результат досягнення дії через застосування його як інфіксу.

Таким чином розглянуті службові слова в системі сучасної китайської мови виконують найважливіші граматичні функції, котрі допомагають комбінувати між собою члени речення.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження дозволили зробити наступні висновки.

Проаналізована історія досліджень китайської граматики на основі опрацьованих джерел дала змогу виокремити ключові етапи та дослідників цього розділу мовознавчої науки. Інтенсифікація наукових пошуків в розділі граматики відбулась у перших десятиліттях минулого століття з переходом від *веньянь* до *байхуа*. Першоосновою для граматичних досліджень вважаємо коментарі «*穀梁传*» та «*公羊传*» V ст. до н. е. за авторством Конфуція, оскільки вони містили опис специфіки структури текстів та висловів, а також огляд проблеми порядку слів в китайській мові. До таких першооснов зараховуємо також коментар до «*五经*» Кун Інда VII ст., адже він містив елементи граматики та праці Чжу Сі *朱熹* XII ст., оскільки він досліджував граматичні конструкції. Таким чином до середньовіччя дослідження китайської граматики мали несистемний характер, були досить поверхневим та формулювались швидше як бачення автора ніж як обґрунтування виявлених закономірностей.

Від середньовічної доби дослідження граматики почали формулювати власну термінологію («*实字*» – реальні слова; «*虚字*» – пусті слова; «*动字*»/«*活字*» – дієслова; «*静字*»/«*死字*» – статичні, мертві слова) та концентруватись на описі процесів міграції з однієї синтаксичної позиції в іншу, а також на вивченні та класифікації *сюйцзи*.

Дослідження «*虚字*» (пустих слів «*сюйцзи*») стимулювали інтенсифікацію граматичних досліджень в добу династії Цін (XVII-XX ст.). Так можемо вважати з огляду на те, що праці того періоду були глибшими та вузькоспеціалізованими, адже відносно попередніх періодів досліджень китайської граматики. Адже, вже у XVIII ст. китайська граMATика оперувала тлумаченням змісту, походження та способів вживання більше ніж 140 службових слів з класичних трактатів завдяки праці «*虚字说*» Юань Женьліна.

Вважаємо 1898 р. переломним для розвитку китайської граматики, оскільки напрацювання попередніх періодів дали змогу зробити чітку структурування частин мови виділивши та номінувавши їх в «*马氏文通*» Ма Цзяньчжуна. Крім того, вважати

зазначений рік та працю відліком якісно нового етапу граматичних досліджень дозволяють наступні аспекти «*马氏文通*» – опрацьований матеріал з понад восьми тисяч прикладів з класичних книг; введення нових граматичних категорій; детальний опис синтаксису веньянь, прийменників, часток з допоміжними словами, конструкцій поєднання дієслів.

Одним з пікових періодів розвитку китайської граматики вважаємо 20-30-ті рр. минулого століття. Адже, наукові пошуки цього періоду орієнтуючись передусім на *байхуа* мали структуру англійських граматик (з праць Нестфілда Дж. та Ріда Е.), чисельні приклади та схеми котрі ілюстративно пояснювали специфіку китайської граматики широкому загалу. Погоджуємось з думкою про «Поправки до Граматичного компендіуму пана Ма» авторства Ян Шуда 1931-го року, як про визначальну для китайської граматики, оскільки вона містила граматичну теорію та пояснення невірного тлумачення давніх текстів.

Століттями китайська мова існувала та розвивалась в умовах ізоляції від інших мов та культур. Інтенсифікація розвитку китайської мови загалом та граматики зокрема відбулась після реалізації мовної реформи - повного переходу з *веньяню* на *байхуа* та прийнятті західних лінгвістичних концепцій.

Одним з пікових етапів активних досліджень китайської граматики була середина минулого століття коли було опубліковано чимало праць присвячених цьому розділу мовознавства, а наступним подібним був період 80-90-х років. Останній характеризувався особливою увагою до вивчення *сюйцзи* на матеріалі сучасної літературної китайської мови, аналізом вживання службових слів, граматичних та стилістичних заборон на вживання окремих конструкцій, а також аналізом відмінностей синонімічних слів та зворотів.

Сучасні граматичні дослідження китайських мовознавців активно інтегрують напрацювання світової теоретичної та прикладної лінгвістики, аналізують конструкції властиві спонтанній розмовній мові.

Проаналізована категоризація частин китайської мови на основі опрацьованих джерел дозволила прийти до наступних заключень. Наукова проблема категоризації частин мови в системі китайської мови досі не розв'язана остаточно, адже існують

різні підходи з різним числом класів слів китайської мови, а також неоднозначність щодо тотожності між нами та частинами мови.

Чітка наукова категоризація частин китайської мови вважаємо починається з праць Ван Лі. Адже, він орієнтуючись передусім на форму, а також на значення та функціонал слів виділив окремі класи. Під формою мовознавець розумів відмінну особливість флективних мов, в реченнях яких слово видозмінюється. Специфічним вважаємо те, що згідно з таким тлумаченням в китайській мові частини мови відсутні, адже в ній відсутні як відмінювання іменників, так і відмінювання дієслів. Якщо брати до уваги значення та функціонал слів для об'єднання їх в окремі класи за Ван Лі, то такі класи справедливо вважати частинами мови.

З розвитком китайської мови в ній виділялись від двох (знаменні та службові) в епоху Цин до п'ятнадцяти в минулому столітті. Стосовно службових слів до них зараховують прислівники. Водночас їх також категоризують як напівзнаменні слова. Крім того, існує категорія слів, які займають прикордонне становище, як, наприклад, займенники. Предмет, на який вказує займенник, є невизначеним, що робить його наближеним до службових слів. Тому займенники зараховують до категорії напівслужбових слів. Вважаємо основою категоризації частин мови мають бути дев'ять класів виділених Лі Цзіньсі - іменники, дієслова, прикметники, займенники, прислівники, прийменники, сполучники, службові слова і вигуки.

На основі аналізу матеріалів дослідження було прослідковано граматичну репрезентативність 的 в реченні. Зокрема прослідковано, що 的 використовується для встановлення зв'язку слова, що стає означальним з означеним словом та відповідно розміщується між ними, хоча в окремих випадках воно може бути опущеним, – коли як означення виступають іменники, котрі існують як відносний прикметник. 的 функціонує як з'єднувальне слово елемент з частиною речення, що стає означуваною у випадках коли означення, представлене займенником.

Необхідність вживання 的 в мовних ситуаціях коли означення представлене прикметником залежить від кількості складів останнього. Відповідно до аналізованих прикладів у випадках коли означення представлені двоскладовими прикметниками, словосполученнями з прикметником або подвоєнням

односкладових прикметників, вживання 的 обов'язкове, а перед односкладовими прикметниками – ні. У випадках коли перед односкладовим прикметником стоїть прислівник ступеня або заперечення, тоді наявність там 的 обов'язкова.

В аналізованих прикладах синтаксична специфіка функціонування 的 проявляється в різних варіантах поєднання з різними частинами мови. Однак, прослідковано, що завжди у випадках коли означення поєднується з означуваним словом і при цьому представлене в реченні виразом, словосполученням, прийменниковою конструкцією та пропозицією воно відбувається з використанням 的

Аналізовані приклади вказують на те, що 的 запобігає лексичному перевантаженню речення вживаючись переважно після дієслівних конструкцій та якісних прикметників. Зокрема у випадках коли в реченні присутні декілька означень, за умов відсутності впливу розуміння структурних зв'язків. 的 як репрезентант синтаксичних функцій речення в китайській мові реалізує також субстантивуючу функцію в словах чи словосполученнях без предметного значення, що створює можливість для використання його як іменного члена пропозиції. В опрацьованих прикладах 的 відіграє роль так званого замітника слова, що завжди позначає людину або предмет. Крім того, з огляду на аналізовані приклади 的 виконує в реченні такі функції як підкреслення причини, умови в стійких виразах після іменника, дієслова та прикметника; використання як присудка завдяки вживанню після прикметників, вжитих у формі повтору, та стійких виразів, що позначають стан.

На основі аналізу матеріалів дослідження було проаналізовано вживання 得 та 地 як репрезентантів синтаксичних функцій речення. 得 приєднує до дієслова різні постпозитивні обставини позначаючи як якісну характеристику дії чи процесу, так і вказуючи на їх оцінку. В реченні 得 також позначає можливість досягнення результату дії. Будучи репрезентанту синтаксичних функцій речення 得 властива наступна специфіка — вживання в односкладових дієсловах, які формулює можливість, дозвіл; вживання в дно- або двоскладове дієслово з додаванням 不, яке формулює можливість, дозвіл; вживання у складі дієслова з додаванням 不,

прикметника / сталого виразу / ідіоми, яке формулює результат та у складі сталих виразів.

В аналізованих прикладах 地 оформлює обставину яка стоїть перед присудком. Взаємодіючи з прикметниками це службове слово завжди оформлює двоскладові, а з односкладовими не вживається. Крім того, 地 в опрацьованих прикладах завжди оформляло дієслова, а також іменники, стійки вирази та порівняльні конструкції. Взаємодіючи з суб'єктно-предикативними словосполученнями та звуконаслідуваннями 地 застосовується факультативно.

АНОТАЦІЯ

服务词的、得、地作为汉语语法范畴的代表

研究的主题是官方词汇“的”、“得”和“地”作为汉语语法类别代表的使用特点。本研究的目的是在对研究资料进行分析的基础上，兼顾汉语词类的分类，分析以“的”、“得”、“地”为代表的句法功能。在研究资料的基础上对汉语语法研究的历史进行分析，可以挑出这一语言学分支的主要阶段和研究人员。我们认为公元前五世纪孔子所著的注释《家梁传》和《公羊传》是语法研究的主要依据，因为它们描述了文本、表达的结构细节和词序问题用中文。我们还将坤英（7世纪）对《五经》的评论包括在这些主要基础中，因为它包含语法元素和朱熹（12世纪）的作品，因为他探索了语法结构。因此，直到中世纪，对汉语语法的研究都具有非系统性、相当肤浅的特点，并且被表述为作者的远见，而不是对已发现规律的辩护。

据观察，自中世纪以来，语法研究开始制定自己的术语，并集中于描述从一种句法位置到另一种句法位置的迁移过程，以及对修辞的研究和分类。据观察，对“虚字”的研究刺激了清代（17-20世纪）语法研究的深入。考虑到那个时期的作品比以前的汉语语法研究时期更深入、更专业，我们可以这样假设。毕竟，在18世纪，由于袁振林的《虚字说》，中国语法已经解释了140多个官方词汇的含义、来源和使用方式。

我们认为1898年是汉语语法发展的一个转折点，因为前几个时期的工作使得通过在马建中的“马氏文通”中突出和命名它们来明确语言部分的结构成为可能。在这项工作中，开发了来自经典书籍中的八千多个示例的材料；引入新的语法类别；详细描述动词、介词、带助词的助词、组合动词的结构。

我们认为上世纪二三十年代是汉语语法发展的高峰期之一。毕竟，这一时期的科学研究主要集中在白话上，具有英语语法的结构（来自Nestfield J.和 Reed E.的著作），大量的例子和方案向一般人说明了汉语语法的细节民众。我们同意杨树德1931年的《马氏文法纲要更正》对汉语语法的定义，因为它包含了语法理论和对古文错误解释的解释。

上个世纪中叶是汉语语法研究活跃的高峰期之一，许多关于这一语言学分支的著作问世，下一个相似的时期是八九十年代。后者的特点是特别重视对现代文学汉语材料的研究，对官话的使用分析，对某些结构的语法和文体禁忌，以及对同义词差异的分析。和短语。

近代中国语言学家的语法研究积极整合世界理论和应用语言学的成果，分析自发性口语的结构特征。

我们相信，对汉语各部分的清晰科学分类始于王力的著作。毕竟，主要关注单词的形式以及含义和功能，他挑出了不同的类别。通过形式，语言学家理解变形语言的一个显著特征，在句子中单词被修改。我们认为具体的一点是，根据这种解释，汉语中缺少部分语言，因为它既没有名词的变格，也没有动词的变格。

如果我们考虑到单词的意义和功能，按照王力的说法将它们组合成单独的类，那么这些类就可以被正确地认为是语言的一部分。

通过对研究资料的分析，得出了“的”在句中的语法代表性。特别是，已经观察到，的用于在成为能指的词和所指词之间建立联系，因此位于它们之间，尽管在某些情况下它可能被省略当名词作为关系形容词存在时充当能指。的功能作为连接词元素与句子的一部分，在代词表示的含义的情况下变得有意义。

在形容词所表示的含义取决于后者的音节数的语言情况下使用的必要性。根据分析的例子，在用双音节形容词、形容词组合词或双音节形容词表示意思的情况下，必须使用的，但不能在单音节形容词前使用。如果单音节形容词前面是程度副词或否定副词，则必须加的。在分析的例子中，“的”功能的句法特殊性体现在与不同词性的各种组合中。但是，已经观察到，总是在意义与所指词结合并且同时在句子中通过表达、词组合、介词结构和命题来表示的情况下，它总是伴随着使用的。

分析的例子表明，主要用在动词结构和定性形容词之后，防止了句子的词汇超载。特别是在句子中有多个意思的情况下，只要不影响对结构连接的理解。作为汉语句子句法功能代表的“的”，在没有客观意义的词或词组中也实现了实质性功能，这就为它作为句子的名词性成员使用创造了机会。在研究的例子中，的扮演着所谓的代词的角色，它总是表示一个人或一个物体。

得给动词附加各种后置条件，既表示动作或过程的定性特征，也表示它们的评价。在句中，“得”也表示动作结果达到的可能性。“得”作为句子句法功能的代表，具有以下特殊性用于单音节动词，由可能、许可构成；用于底音节或双音节动词，加不表示可能性、许可；用在动词的组合中加上不，一个形容词/正则表达式/成语来表达结果和正则表达式的组合。

在分析的例子中，地形式化了谓语之前的情况。与形容词相互作用时，这个官方词总是形成两个音节，但不与单音节词一起使用。此外，研究范例中的地总是构成动词，以及名词、稳定表达和比较级结构。在与主谓短语和模仿声音交互时，可选地使用地。

关键词: 服务词，语法和句法代表性，服务词的功能。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Беляева А. В. (2016). Класифікація частин мови «Молодий вчений» • № 6 (33) • червень: Філологічні науки. С. 346-349. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/86.pdf>.
- Бонч-Осмоловская О. А. (2020). Конфуцианская экзегетика в древности и раннем средневековье: историческая типология конфуцианского комментария (Дис. канд. истор. наук). Институт восточных рукописей российской академии наук. Санкт-Петербург.
- Ван Ляо-И (1954). Основы китайской грамматики. Перевод с китайского. – М.: Иностранная литература.
- Горелов В. И. (1974). Грамматика китайского языка: для 8-10-х кл. сред. школы. М. Просвещение.
- Горелов В. И. (1982). Грамматика китайского языка. М.: Просвещение.
- Драгунов А. А. (1962). Грамматическая система современного китайского разговорного языка. Л.: Издательство ЛГУ.
- Драгунов А. А. (1952). Исследования по грамматике. М.-Л.: Изд-во АН СССР.
- Задоев Т. П., Хуан Шуин (1993). Основы китайского языка, вводный курс. М.: Наука.
- Иванов А. И., Поливанов Е. Д. (2003). Грамматика современного китайского языка. М.: Едиториал УРСС.
- И цун шо 易叢說(1989). Собрание рассуждений о Переменах. Сост. Чжу Чжэнь 朱震 上海: 上海古籍出版社.
- Касевич В. Б. (2006). Труды по языкознанию: в 2 т. / под ред. Ю. А. Клейнера. СПб.: Филологический факультет СПбГУ, Т. 1.
- Кобзев А. И. (2014). Поиск новых идей под натиском «западных варваров» (XIX – нач. XX вв.). История Китая с древнейших времен до начала XXI в. В 10 тт. Т.6.: Династия Цин (1644-1911); отв. ред. О. Е. Непомнин. М.: Вост. лит. С. 629-649., с. 631.

- Лихошерстова Н. Є. (2001). Семантико-стилістичний аспект субстантивзації дієприкметників в українській мові. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: Спеціальність: 10.02.01 – українська мова. Харків.
- Мурашевич К. Г. (2013). Вступ до східної філології : навч. посіб. для студентів другого курсу спеціальності «Мова та література (китайська)». К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
- Солнцев В. М. Введение в теорию изолирующих языков. М.: изд. фирма "Вост. лит." РАН, 1995.
- Сун ши 宋史 (1977). (История [династии] Сун) / Сост. Тогто 脱脱 В 40 тт. – Пекин: Чжунхуа.
- Bereza E. V. (2022). Basic Functions of 3 de (的 得 地) in modern Chinese // Oriental Institute Journal. № 4. P. 120-130. URL: <https://doi.org/10.24866/2542-1611/2022-4/120-130>.
- Fries Ch. C. (1952). The Structure of English: An Introduction to the Construction of English Sentences. N. Y.: Harcourt.
- 马建忠 (2023). 马氏文通 . 实字卷之四 . 中国哲学网电子化计划 URL: <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=263421&remap=gb>.
- 杨斌达(1931). 马氏文通刊误 URL: <http://www.pc1999.com/thread-18958-1-1.html>.
- 王力 (2013). 中国现代语法 中华书局 URL: <https://downloads.freemdict.com/uploads/manjushri/%E5%88%86%E6%B5%81/%E7%8E%8B%E5%8A%9B%E5%85%A8%E9%9B%86%28%E5%85%A25%E%8D%B7%29/%E7%8E%8B%E5%8A%9B%E5%85%A8%E9%9B%8607.%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E7%8E%B0%E4%BB%A3%E8%AF%AD%E6%B3%95.pdf>.
- 王力 (1945). . 中国语法理论 中华书局 URL: <https://baike.baidu.com/item/%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E8%AF%AD%E6%B3%95%E7%90%86%E8%AE%BA/55191432>.
- 王力(2012). 汉语史稿 中华书局, 年版
- 吕叔相(2004). 中国文法要略 [M]. 北京 商务印书馆

- 高名凯 (1948). 汉语语法论 北京 商务印书馆 URL:
<https://cread.jd.com/read/startRead.action?bookId=30411830&readType=1>.
- 刘月华(2001). 实用现代汉语语法 商务印书馆
- 现代汉语八百词(1980). 主编吕叔相
- 林玉山. (1983). 汉语语法学史。湖南教育出版社。
- 现代汉语词典(第5版). (2005). 中国社会科学院语言研究所词典编辑室编 北京: 商务印书馆
- 赵元任(1994). 语言学模型 外语与外语教学
- 陆俭明(1999). 现代汉语虚词论 北京 语文出版社
- 陆俭明(2013). 现代汉语语法研究教程 北京 北京大学出版社
- 卢福皮(2011). 对外汉语教学实用语法 北京 北京语言大学出版社
- 毕飞宇(2008). 玉米// 作品集 URL: <http://bifeiyu.zuopin.com/4884>.
- 啊来(1998). 尘埃落定// 作品集 URL: <http://alai.zuopin.com/2737/109537.html>.
- 朱一之(1990). 现代汉语语法术语词典 北京 华语教学出版社
- 王小波2015 (2012) // 作品集 URL: <http://wangxiaobo.zuopin.com/3093>.
- 林建法(2006). 2005中国最佳短篇小说/ 林建法 王荣 沈阳 辽宁人民出版社
- 余华(2005). 兄弟上海 文艺出版社
- 王朔(1991). 我是你爸爸 // 作品集 URL: <http://wangshuo.zuopin.com/2589/>
- 刘恒(1988). 黑的雪 // 作品集 URL: <http://liuheng.zuopin.com/2776>.
- 卢福皮(2011). 对外汉语教学实用语法 北京 北京语言大学出版社
- 白落梅(2011). 人生何处不离人 // 作品集 URL: <http://bailuomei.zuopin.com/5181>.
- 贾平凹 白夜(2012 年) // 作品集
- 路遥(1986). 平凡的世界// 作品集 URL: <http://luyao.zuopin.com/1024>.
- 刘恒(1988). 黑的雪 // 作品集 URL: <http://liuheng.zuopin.com/2776>.
- 王朔(1991). 我是你爸爸// 作品集 URL: <http://wangshuo.zuopin.com/2589>.
- 俞敏洪(2014). 梦在青春在 北京: 群言出版社
- 吕叔相(1996). 现代汉语八百词 北京 商务印书馆
- 吕叔相(1999). 现代汉语八百词 北京 商务印书馆
- 侯学超(1998). 现代汉语虚词词典 北京 北京大学出版社
- 苏童(1993). 世界两侧// 作品集(website).
- 杨玉玲(2011). 现代汉语语法咨问/ 杨玉玲, 应晨锦 北京 北京大学出版社

- 张平(2004). 国家干部 URL: <http://zhangping.zuopinj.com/2783>.